

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor.

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Kazakstan: situationen per den 31 december 2017

I. SAMMANFATTNING

Situationen för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i Kazakstan präglas av betydande brister, trots uttalade reformsträvanden. Med hänvisning till behovet av att försvara ekonomiska landvinningar och den sekulära staten söker regimen motverka främst radikala islamistiska och andra rörelser som den menar riskerar att underminera den nuvarande ordningen. Dessa och andra åtgärder, även i form av lagstiftning, medför dock inte sällan att respekten för de mänskliga rättigheterna brister, i synnerhet vad gäller yttrandefrihet, mötes- och föreningsfrihet.

Kazakstan har alltsedan självständigheten styrts av president Nursultan Nazarbaiev vars exekutiva maktbefogenheter är omfattande. Presidenten leder även det statsbärande partiet *Nur Otan* som har egen majoritet i parlamentet. Det råder generellt en låg grad av politisk pluralism och regimkritiska medier motarbetas. Partiväsendet är svagt utvecklat och inget av de tre partierna som är representerade i parlamentet står i opposition till presidenten.

Under 2017 genomfördes en konstitutionell reform som överförde vissa befogenheter från presidenten till regeringen och parlamentet. Dessa fortsätter dock att fungera under strikt kontroll av presidenten och med att genomföra presidentens politik.

Den ekonomiska tillväxten har sedan millennieskiftet lett till kraftigt minskad fattigdom och väsentligt höjd levnadsstandard för flertalet personer. Den har

även gjort det möjligt för regeringen att förbättra det sociala skyddsnätet för stora delar av befolkningen.

Statsmakten är utpräglad sekulär och politiken kännetecknas av åtgärder för att främja en fortsatt fredlig samlevnad mellan landets många olika folkgrupper och företrädare för olika religioner.

Regeringen fortsätter att ta steg för att förbättra kvinnors och flickors situation och motverka könsbaserad diskriminering. Samtidigt kvarstår stora utmaningar i samhället som i hög grad är patriarkalt med en betydande klyfta mellan lagstiftning och dess genomförande.

Sedan protester mot en föreslagen landreform och två våldsamma islamistiskt inspirerade attacker i Aktobe och Almaty ägde rum under 2016 har tendensen varit en ökad statlig kontroll av civilsamhällesorganisationer, i synnerhet sådana som erhåller utländskt stöd, och vissa religiösa samfund.

I december 2015 undertecknades ett fördjupat partnerskaps- och samarbetsavtal mellan EU och Kazakstan, det första i sitt slag mellan EU och ett centralasiatiskt land. Respekten för de demokratiska principerna och de mänskliga rättigheterna samt för rättsstatens principer är en del av avtalet. Dialog om mänskliga rättigheter förs regelbundet med EU men det finns ibland en viss ovilja från Kazakstan att diskutera enskilda fall av misstänkta kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Den senaste dialogundan, tillika den nionde i sitt slag, ägde rum i november 2017.

En rad lagändringar har antagits för att stärka rättsväsendets transparens och integritet. Samtidigt kvarstår många problem, varav rättsväsendets begränsade oberoende i förhållande till den verkställande makten är det allvarligaste. Enligt bland andra *Freedom House* förekommer utbredd korruption inom rättsväsendet.

II. RÄTTSSTATENS PRINCIPER

Som en del av Kazakstans reformagenda har en strategi för reformering av rättsväsendet under tidsperioden 2010–2020 antagits. En rad lagändringar antogs under 2014 för att stärka transparensen och integriteten i rättsväsendet. Enligt konstitutionen är den dömande makten oberoende, men i praktiken har den verkställande makten inflytande över rättsväsendet.

Freedom House gör bedömningen att allmänhetens förtroende för domstolarnas oberoende är lågt.

Korruption är ett stort problem inom näringslivet i Kazakstan och ett hinder för affärsutvecklingen. Kazakstanska myndigheter understryker offentligt sin politiska vilja att bekämpa korruptionen och vidta lagstiftnings- och institutionella åtgärder i det syftet. Även om statliga kampanjer mot korruption bedrivs med stor synlighet, förekommer korruption alltjämt inom alla samhällsområden.

Enligt *Transparency International's* Index över upplevd korruption 2017 återfinns Kazakstan på plats 122 av 180 länder. På *World Justice Projects* rättsstatsindex 2017 placeras Kazakstan på plats 64 av 113 länder.

Rättssäkerhet

Det finns lokala och regionala domstolar samt en högsta domstol. En dom kan överklagas till närmast högre instans. Det finns även en militärdomstol. Det har förekommit uppgifter om att regeringen sökt påverka domstolarna i vissa enskilda mål.

I konstitutionen fastslås att rättegångar som utgångspunkt ska vara offentliga. Åtalade som inte har råd med en försvarsadvokat ska förses med ett offentligt biträde genom statens försorg, vilket enligt uppgift i praktiken inte alltid sker. Därtill har, enligt vissa observatörer, åklagare en dominerande roll under rättegången, medan försvarsadvokatens roll är svagare. Tidsåtgången för rättegångar har minskat under senare år och fler fall än tidigare har hänvisats till medling.

Den ombudsmannainstitution som etablerades 2002 har i praktiken begränsade möjligheter att verka och har endast i liten omfattning bidragit till ökat förtroende för rättsväsendet. Ombudsmannen har dock kunnat undersöka förhållandena i häkten och fängelser samt rapportera om kränkningar som begåtts av polisen.

Straffrihet och ansvarsutkrävande

Straffrihet, särskilt för brott begångna av statsrepresentanter, är ett problem. I synnerhet förekommer det uppgifter, bland annat från *Amnesty International*, om att tortyr och misshandel utförda av medlemmar av Kazakstans poliskår och fängelsemyndigheter i stor omfattning inte beivras. Riksåklagarämbetet

har under det senaste årtiondet vidtagit åtgärder för att komma till rätta med problemet och i ett flertal fall har poliser och anställda vid häkten och fängelser åtalats och fällts för tortyr, ett brott som finns inskrivet i den kazakstanska brottsbalken.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Det politiska livet domineras av president Nursultan Nazarbajev som omvaldes 2015 för en femte mandatperiod om ytterligare fem år. Presidenten har mycket omfattande befogenheter. Under 2017 genomfördes på president Nazarbajevs initiativ en konstitutionell reform som överförde vissa befogenheter från presidenten till regeringen och parlamentet. Både regeringen och parlamentet fortsätter dock att fungera under strikt kontroll av presidenten och till genomförandet av presidentens politik.

Parlamentet består av två kammare, underhuset *Mazjilis* med 107 platser och senaten med 47 platser. Det senaste valet till *Mazjilis* ägde rum i mars 2016 och resulterade i en väntad seger för Nazarbajevs parti *Nur Otan*. Ytterligare två partier, *Ak Zhol*, vilket profilerar sig som företagervänligt, och Kommunistpartiet lyckades med knapp marginal ta sig över sjuprocentsspärren och vinna representation i parlamentet. *Ak Zhol* och Kommunistpartiet utmanar *Nur Otan* med alternativa modeller för det kazakstanska samhällets utveckling, men står i allt väsentligt inte i aktiv opposition till president Nazarbajev.

Hittills har inget val i Kazakstan, varken till parlamentet eller till presidentämbetet, ansetts nå upp till Organisationen för säkerhet och samarbete i Europas (OSSE) standard. OSSE:s kontor för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheters (ODIHR) rekommendationer från tidigare valobservationer har till större delen lämnats utan åtgärd. I fråga om presidentvalet är det i synnerhet konkurrensaspekterna, den reella avsaknaden av oppositionskandidater och avsaknaden av politisk debatt inför valet som väckt kritik. Medias starkt begränsade möjligheter att verka fritt är en stor utmaning.

Kvinnor tar och uppmuntras att ta en aktiv roll i offentliga sammanhang, men fortsätter att vara underrepresenterade i politiskt valda organ. Sedan parlamentsvalet 2016 är 26 procent av ledamöterna i *Mazjilis* kvinnor.

Det civila samhällets utrymme

Det finns för närvarande tecken på att utrymmet för det civila samhället krymper. Det finns inga uttryckliga restriktioner för att motta utländsk finansiering, men i december 2015 antogs en ny lagstiftning om finansiering av civilsamhällesorganisationer. Landet konsulterade inte Europarådets Venedigkommission inför antagandet och detta, liksom lagstiftningen i sig, ledde till internationell kritik. Den nya lagen introducerade en obligatorisk omregistrering för samtliga civilsamhällesorganisationer, inklusive de som mottog utländsk finansiering. Det förekommer uppgifter om att det nya regelverket, genom att tillämpas godtyckligt, har möjliggjort för myndigheter att utöva press på organisationer som bedömts som kritiska mot regeringen.

Trots dessa åtgärder fortsätter det civila samhället i Kazakstan att vara relativt väl utvecklat. Det finns i princip inga begränsningar vad gäller verksamhet, så länge aktiviteterna tydligt framgår av organisationernas verksamhetsmål och inte bryter mot lagstiftningen. Det finns därmed, efter registrering, fortsatt utrymme för civilsamhället att verka, även för organisationer som inte utgör en förlängning av det statsbärande partiet *Nur Otans* medborgarnära engagemang.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Våld och tortyr förekommer alltså i häkten och fängelser. Från myndighetshåll har, i samarbete med internationella partners, insatser gjorts för att komma tillrätta med dessa problem, exempelvis genom utbildning av fängelsepersonal. År 2013 inrättades en nationell förebyggandemekanism mot tortyr som består av representanter för regeringen och det civila samhället. Denna har visat sig vara ett relativt effektivt verktyg för att förebygga tortyr och att övervaka förhållandena i häkten.

Förhållandena i de kazakstanska fängelserna är bristfälliga även om myndigheterna, i samarbete med det internationella samfundet och människorättsorganisationer, vidtagit vissa åtgärder vilket bidragit till att förhållandena förbättrats. Ett arbete pågår för att minska antalet intagna i fängelser genom att införa fler bötesstraff för ringa brott istället för fängelsestraff.

Dödsstraff

Kazakstan införde 2003 ett moratorium för verkställande av dödsstraff. Enligt konstitutionen är dock terroristbrott som lett till dödsfall och särskilt svåra brott begångna i krigstid belagda med dödsstraff. Frågan om dödsstraffets tillämpning i samband med terroristbrott aktualiserades efter två blodiga attentat, i Aktobe och Almaty, sommaren 2016 då tio personer dog, varav åtta poliser. Båda dessa händelser rubricerades som terroristbrott vilket ledde till att domstolen i Almaty senare samma år utdömde dödsstraff.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden av kortare slag förekommer i Kazakstan, trots att det enligt lagstiftningen krävs beslut av domstol eller åklagare för att kunna häkta någon. Det saknas offentlig statistik för hur många personer som frihetsberövats godtyckligt, men under senare år har ett hundratal personer som godtyckligt frihetsberövats frigivits efter beslut från åklagare.

Rätten att lämna landet och att fritt återvända respekteras i regel.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Yttrande- och tryckfrihet föreskrivs i konstitutionen men det finns betydande brister vad gäller efterlevnaden. FN:s människorättskommitté har bland annat konstaterat att yttrandefriheten, både i tryckta media och på internet, ofta begränsas genom hänvisning till stadganden i strafflagen, särskilt ett stadgande om framkallande av social, nationell och religiös missämja.

Det förekommer att internetsidor blockeras, liksom specifika artiklar på internet som bedöms som känsliga. Ett antal personer har anhållits och dömts för uttalanden på sociala medier, bland annat för att framkalla social missämja.

Det finns ett stort antal tidningar, internetportaler, tv- och radiokanaler att välja mellan, men kazakstanska oberoende bedömare menar att högst 15 procent av samtliga medieföretag är oberoende från den verkställande maktens olika nivåer. Flertalet medieföretag arbetar som megafoner för den verkställande makten snarare än som granskare av denna. Journalistutbildningen skiljer sig väsentligt från motsvarande utbildningar i andra länder och journalistens roll ses främst som informatörens eller folkbildarens.

Trakasserier av journalister från oberoende media förekommer och självcensur är vanligt förekommande.

Kazakstan placerades på plats 157 av 180 i *Reportrar utan gränsers* pressfrihetsindex 2017.

Rätten till mötes- och föreningsfrihet

Mötesfriheten garanteras av Kazakstans konstitution men är väsentligt begränsad i praktiken. För att få hålla offentliga möten och demonstrationer krävs att ansökan lämnas in senast tio dagar i förväg till de lokala myndigheterna tillsammans med detaljerade uppgifter om demonstrationen, dess syfte och deltagare. Detta regelverk utesluter i praktiken varje möjlighet till laglig, spontan protest. Ett annat sätt att kontrollera mötesverksamheten är att hänvisa demonstranterna till någon avlägsen plats utanför stadskärnan och vid en annan tidpunkt än den som söks, istället för att ge tillstånd till möte på centrala platser. FN:s specialrapportör för mötes- och föreningsfrihet besökte Kazakstan i januari 2015 och rekommenderade bland annat att landet ersätter nuvarande regler med en mer lättadministrerad notifikationsprocedur. Rekommendationen har inte anammats av Kazakstan.

Under våren 2016 ägde en rad demonstrationer rum i flera städer mot en planerad landreform. Då dessa inte var sanktionerade av myndigheterna och därmed betraktades som olagliga frihetsberövades tillfälligt ett stort men oklart antal personer, i vissa fall även som preventiv åtgärd. Två av ledarna för protesterna dömdes till fleråriga fängelsestraff.

Genom lagändringar 2014 infördes en förenklad ordning för att registrera civilsamhällesorganisationer i Kazakstan. Detta sker via en elektronisk mall som finns tillgänglig på regeringens webbsida men som även kan erhållas från offentliga servicecentra i varje region. Det finns inga restriktioner för de aktiviteter som en sådan organisation kan ägna sig åt förutsatt att de är i överensstämmelse med lag och är upptagna i organisationens stadga. Organisationerna kan erhålla finansiering genom att delta i statliga upphandlingar.

Lagen om politiska partier kräver att ett parti måste samla in 40 000 namnunderskrifter för att registreras som ett rikstäckande politiskt parti. Lagen förbjuder politiska partier som grundar sig på etnicitet, kön eller religion.

Religions- och övertygelsefrihet

Enligt konstitutionen är staten sekulär och religiösa samfund verkar fristående från staten. Flertalet medborgare inom den kazakiska majoriteten tillhör åtminstone nominellt sunnitisk islam eller den ortodoxa kyrkan. Staten lyfter i officiella sammanhang ibland fram traditionell sunnitisk islam eller den ortodoxa kyrkan, på lika villkor, som de två pelare som den andliga traditionen i landet vilar på. Emellertid har även den katolska kyrkan, judiska församlingar och protestantiska kyrkor en synlig plats i Kazakstan och landet profilerar sig gärna som ett land med ett stort mått av interreligiös tolerans.

Samtidigt tenderar staten att se religion som ett kollektivt attribut, snarare än som ett personligt val, något som bland annat uppmärksammades av FN:s specialrapportör för religions- och övertygelsefrihet vid dennes besök i landet i december 2014.

En alltjämt aktuell fråga gäller åtgärder mot islamistisk radikaliserings och terrorismbekämpning. Säkerhetstjänsten och ministeriet för religions- och civilsamhällsfrågor arbetar med att kartlägga salafistiska och andra radikala muslimska grupperingar. Även mot andra religiösa grupper, som uppfattas som sekter, har noterats en ökad misstänksamhet från myndigheternas sida. Dessa grupper, däribland Jehovas Vittnen, rapporterar att de ibland har blivit utsatta för trakasserier från de rättsvårdande myndigheterna.

I slutet av 2017 lade regeringen fram förslag till ändringar i religionslagen för parlamentet, vilka om de antas förväntas medföra ökade restriktioner för, och sanktioner mot, religiös undervisning, missionerande och religiösa publikationer. Parlamentet väntas ta ställning till lagförslaget under 2018.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Rätten till arbete ges prioritet men diskriminering inom arbetslivet på grund av kön, etnicitet, religion eller politiska åsikter förekommer trots förbudet i lag. Den normala arbetsveckan är 40 timmar. Det finns detaljerade arbetsmiljöföreskrifter men efterlevnaden varierar och särskilt inom delar av industrisektorn är såväl hälso- som säkerhetsförhållandena i vissa fall undermåliga.

Kazakstan har tillträtt Internationella arbetsorganisationens (ILO) åtta kärnkonventioner. Konstitutionen föreskriver att arbetstagare har rätt att bilda och ansluta sig till fackliga organisationer, men fackföreningarna spelar i allmänhet inte någon framträdande roll.

I januari 2017 stängdes Kazakstans konfederation av oberoende fackföreningar (KNPRK) ned av domstol för att inte ha registrerat sig enligt lagen om fackföreningar. ILO:s kommitté för tillämpning av standarder kritiserade Kazakstan för brott mot föreningsfriheten och uppmanade myndigheterna att revidera lagen om fackföreningar samt att tillförsäkra KNPRK:s möjligheter att verka.

Landets ekonomiska tillväxt har inom vissa sektorer lett till ökad efterfrågan på arbetskraft. I landet finns därför många gästarbetare från inte minst Kirgizistan, Tadzjikistan och Uzbekistan som bland annat arbetar i byggindustrin. Migrantarbetare är särskilt sårbara för att utsättas för exploatering, särskilt eftersom de ofta inte har kunskap om sina rättigheter och att de har begränsad tillgång till det kazakstanska rätts- och välfärdssystemet.

Rätten till bästa uppnåeliga fysiska och mentala hälsa

Grundläggande hälsovård garanteras och stora satsningar har skett inom vårdsektorn. För de delar av befolkningen som har ekonomiska förutsättningar finns omfattande privata alternativ. Det förekommer korruption och mutor inom hälso- och sjukvården i syfte att ge förtur till behandling, även om åtgärder har vidtagits för att stävja detta.

Kazakstan har stora utmaningar och ett bekymmersamt arv att hantera i form av omfattande miljöförstöring. Detta gäller i synnerhet runt Aralsjön och i och med den strålning som förorsakats runt den tidigare kärnvapentestanläggningen *Semipalatinsk*. På många industriorter lever befolkningen i områden som är direkt hälsovådliga.

Rätten till utbildning

För barn i Kazakstan är skolgången obligatorisk upp till 16 års ålder. Utbildningen är inte avgiftsbelagd och det finns inga uppgifter som motsäger att flickor och pojkar går i skolan i samma utsträckning. Det kazakstanska skolsystemet har en ambition att uppnå trespråkighet (kazakiska, ryska och

engelska). Även på undervisningsområdet finns det många privata alternativ, både vad gäller barnomsorg och skola.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Många år av ekonomisk tillväxt har möjliggjort sociala satsningar till förmån för befolkningen. Levnadsvillkoren i landet är dock mycket varierande mellan stad och landsbygd. Det har varit möjligt för myndigheterna att höja lönerna för statligt anställda, höja de allmänna pensionerna, liksom även de särskilda bidrag som utbetalas till personer med funktionsnedsättningar och till krigsveteraner. Även till utbildningsområdet har ytterligare budgetresurser kunnat anslås, vilket exempelvis gjort det möjligt att höja beloppen för stipendier och andra former av studiemedel.

Enligt FN:s utvecklingsprogram (UNDP) index för mänsklig utveckling för 2016 placeras Kazakstan på plats 56 av 188 länder.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Konstitutionen ger i princip kvinnor och män lika rättigheter. Kazakstan har antagit nationella lagar dels om jämställdhet och dels om våld i nära relationer.

År 2016 antogs ett policydokument med principer för Kazakstans jämställdhets- och familjepolitik för att säkerställa genomförandet av lika rättigheter och möjligheter för kvinnor och män i överensstämmelse med internationella förpliktelser och nationell lagstiftning. Regeringen fortsätter att vidta åtgärder för att förbättra kvinnors och flickors situation och motverka könsbaserad diskriminering.

Bland framstegen kan framhållas att en stor andel kvinnor i dag går en heltidsutbildning och att en ökad representation av kvinnor kan noteras i politiska sammanhang. Kazakstan har nästan uppnått paritet mellan könen vad gäller tillgång till utbildning. Kvinnor är i majoritet bland studenter inom högre utbildning. De utgör 65 procent av studenterna på magisternivå och 58 procent av dem som bedriver doktorandstudier.

Medan jämställdhet formellt har införts i officiell statistik och i politik brister det i genomförandet. Samhället är alltjämt i hög grad patriarkalt med en

betydande klyfta mellan lagstiftningen och dess implementering. Detta kommer bland annat till uttryck genom att det kazakstanska samhället präglas av traditionella uppfattningar och normer om könsroller. Fördelningen av ansvar inom familjen är rigid där kvinnor mycket ofta har en dubbel arbetsbörda genom kombinationen av arbete i hemmet och förvärvsarbete. Kvinnor på landsbygden är särskilt utsatta, bland annat som en konsekvens av traditionella normer kring äktenskap samt brist på acceptans av kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter. Havandeskap utanför äktenskapet är mer utbrett på landsbygden än i städerna.

Medan Kazakstans arbetsmarknadslagstiftning föreskriver principen om lika lön och lika möjligheter vad gäller anställningar och arbete förekommer diskriminering av kvinnor i arbetslivet. Samtidigt som antalet kvinnor på lägre tjänster inom statsförvaltningen har ökat, är antalet kvinnor på politiskt tillsatta tjänster fortfarande mycket lågt.

Våld i nära relationer betraktas i Kazakstan i hög grad som en privat angelägenhet snarare än som ett brott som staten har skyldighet att beivra. Samtidigt finns en tydlig politisk vilja att komma till rätta med våld i nära relationer. Regeringen utarbetade 2016 med stöd av *UN Women* en plan (*"Kazakstan fritt från våld"*) som innefattar en anpassning av nationell lagstiftning till internationell standard vad gäller att förebygga och motverka våld i nära relationer. Landets lagstiftning innefattar dock inte begreppet sexuella trakasserier och sådana handlingar är inte kriminaliserade. Det finns för närvarande heller inget som tyder på att regeringen i närtid planerar för en översyn av lagstiftningen på detta område.

Barnets rättigheter

Experter varnar för att växande klyftor mellan städer och landsbygd har en negativ inverkan på barnets rättigheter. Under 2016 tillsattes Kazakstans första barnombudsman efter en rekommendation av bland annat FN:s kommitté för barnets rättigheter. Vidare arbetar regeringen med olika handlingsplaner som syftar till att förbättra barns livskvalitet.

År 2014 antog Kazakstan en ny strafflagstiftning som medförde skärpta åtgärder mot sexuellt och ekonomiskt utnyttjande av barn. Den reglerar även kidnappning, människohandel och våld mot barn.

Kazakstan har mycket hög självmordsfrekvens bland unga. Samtidigt som självmordsfrekvensen bland pojkar är högre än bland flickor har enligt studien *Gender Study for Central Asia 2017* antalet självmord bland flickor ökat under de senaste två åren.

Deltidsarbete för barn är tillåtet från 14 års ålder. Barn under 18 år får inte utföra tyngre arbete enligt lag men barnarbete förekommer, inte minst på landsbygden och i synnerhet under skördetid.

Barn under 18 år får inte rekryteras till väpnade styrkor. Inga uppgifter om barnsoldater är kända.

I Astana och Almaty och i ytterligare ett antal städer finns specialdomstolar för minderåriga. Dessa domstolar dömer i familjemål som rör barn, mål som rör skydd av barn, administrativa överträdelser av föräldrar/vuxna i förhållande till barn samt brottmål med barn som gärningsmän. Tillsammans med Unicef arbetar man med att förse dessa domstolar med personal som har särskild utbildning för att arbeta med minderåriga.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Etniska kazaker är i förhållande till sin andel av befolkningen överrepresenterade i politiska organ och inom administrationen. Samtidigt är det kazakstanska samhället tämligen inkluderande vad gäller etniska och religiösa minoriteter. Från statligt håll framhåller man vikten av inter-etnisk och inter-religiös harmoni liksom det kazakstanska samhällets traditionella tolerans mellan olika folkgrupper.

Kazakiska är officiellt språk i landet och krav på kunskaper i kazakiska för exempelvis statlig tjänst blir vanligare. Ryska har samtidigt officiell status och används i stor utsträckning.

Hbtq-personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna

Samkönade relationer avkriminaliserades 1998. Trots detta saknas allmän acceptans för samkönade relationer och det går inte heller att registrera äktenskap eller partnerskap.

Transpersoner tillåts sedan 2003 att korrigera sitt juridiska kön på officiella identitetsdokument men måste för att kunna göra det underkasta sig

påträngande procedurer, däribland tvångssterilisering och könskorrigering operationer. Utan identitetshandlingar är det svårt för transpersoner att få arbete och tillgång till sjukvård och utbildning.

Det finns endast ett fåtal aktiva hbtq-aktivister i Kazakstan, av vilka de flesta arbetar genom självständiga initiativ eller med i huvudsak hiv-förebyggande insatser utan formellt institutionellt stöd. Av rädsla för diskriminering, trakasserier och hot om våld väljer många hbtq-personer, även inför vårdpersonal, att dölja sin sexuella läggning och könsidentitet. Bland de personer som rapporterat att de utsatts för diskriminering och våld beskrivs kontakterna med offentliga institutioner, såsom vid anmälan av trakasserier, som otillfredsställande och fortsatt diskriminerande. Tystnad från staten gällande hbtq-personers åtnjutande av de mänskliga rättigheterna bidrar till att diskriminering baserad på sexuell läggning och könsidentitet fortsätter att vara socialt accepterat i Kazakstan.

FN:s människorättskommitté har uppmanat regeringen att ta initiativ till upphörandet med diskriminering och våld mot hbtq-personer och att se över procedurerna för könskorrigering operationer.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Fastställandet av flyktingstatus sker sedan 2010 via landets inrikesministerium, medan det dessförinnan främst hanterades av FN:s flyktingorgan (UNHCR). En majoritet av de personer som söker asyl i Kazakstan kommer från Afghanistan men på senare år har antalet asylsökande från Syrien ökat. Enligt UNHCR fanns det vid 2017 års slut 608 flyktingar i landet, varav 582 erkänts av Kazakstan och 26 erkänts under UNHCR:s mandat.

Enligt lag är arbetskraftsinvandring tillfällig och regleras genom utfärdande av tillfälliga arbetstillstånd.

Antalet registrerade statslösa som erkänns av staten räknas i tusental men utöver dessa finns ett mörkertal som tros vara än större. Människohandel av arbetskraft liksom att migrantarbetares rättigheter kränks är ett problem. UNHCR försöker förmå Kazakstan att reglera de statslösas otrygga och socialt utsatta situation.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Det tidigare systemet att inhysa personer med funktionsnedsättning på olika institutioner börjar luckras upp och ersättas med åtgärder för att integrera dessa personer i samhället. Kazakstan har en lagstiftning och ett socialt välfärdssystem som syftar till att tillförsäkra rättigheter för personer med funktionsnedsättningar, men i praktiken sker fortsatt diskriminering i såväl offentliga miljöer som i utbildnings- och arbetslivssammanhang.

Kazakstan har antagit en nationell handlingsplan för 2012–2018 som syftar till att förbättra livskvaliteten för personer med funktionsnedsättningar. Samtidigt rapporteras från officiellt håll att andelen personer med funktionsnedsättningar i Kazakstan är lägre än fyra procent, vilket kan jämföras med Världshälsoorganisationens (WHO) uppskattning att cirka 15 procent av ett lands befolkning har en funktionsnedsättning.

VII. Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Kazakstan

Sverige har inom ramen för utvecklingssamarbetet omfattande stöd i Kazakstan inom områdena mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer. Sverige har inget bilateralt utvecklingssamarbete med Kazakstans utan verkar genom EU:s program i landet, liksom insatser genom FN:s och OSSE:s försorg.

EU har samarbetsprojekt med Kazakstan till stöd för en pågående reform av rättssystemet i linje med europeiska och internationella standarder, såsom reform av straffprocessen och förbättring av skyddet för individens, och särskild utsatta personers rättigheter i straffrättssystemet. Andra program syftar till att stödja det civila samhället och dess möjligheter att främja demokratiska reformer och respekten för de mänskliga rättigheterna, särskilt vad avser yttrande-, mötes- och föreningsfrihet.

Då Kazakstan senast var föremål för granskning i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) i oktober 2014, framförde Sverige rekommendationer om att avskaffa dödsstraffet samt om att upphöra med att stänga, suspendera eller blockera tryckta oppositionstidningar och internetpublikationer, samt att tillförsäkra ett rättvist åtnjutande av yttrande- och mötesfrihet. Kazakstan accepterade dessa rekommendationer.

VIII. Ratificering av centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 2006. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2009. Det tillhörande protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 2006. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1998.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1998. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt ratificerades år 2001.

Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1998. Det tillhörande protokollet om förebyggande av tortyr ratificerades år 2008.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1994. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter ratificerades år 2003. Det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2001. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen om skydd för migrantarbetare och deras familjers rättigheter, *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of their Families (ICRMW)*, har inte ratificerats.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2015. Det tillhörande protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Internationella konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* ratificerades år 2009.

1951 års konvention angående flyktingars rättsliga ställning, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* ratificerades år 1999. Det tillhörande protokollet ratificerades år 1999.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* har inte ratificerats.

Regionala instrument

Kazakstan är inte medlem i Europarådet och har som icke-medlem inte ratificerat några av Europarådets konventioner.